

**ПРОФЕСОР ОРЕСТ ІЛЛЯРОВИЧ МАТКОВСЬКИЙ
ТА ІНСТИТУТ ГЕОЛОГІЇ І ГЕОХІМІЇ ГОРЮЧИХ КОПАЛИН
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
(до 85-річчя від уродин)**

Інститут геології і геохімії горючих копалин (ІГГГК) НАН України (до 1963 р. – Інститут геології корисних копалин АН УРСР) від часу заснування 1951 р. співпрацював із багатьма видатними вченими, організаторами науки і виробництва.

Серед них значущою постаттю є багатолітній декан геологічного факультету Львівського університету (1980–1996) і завідувач кафедри мінералогії (1974–1999), професор Орест Іллярович Матковський. Майже чверть віку Орест Матковський перебував на посадах, на яких очолював підготовку спеціалістів для всіх галузей геологічної науки як у колишньому СРСР, так і в Україні. І хоча все життя працював у Львівському університеті, частинка його душі належить і колективові ІГГГК НАН України, у якому більшість висококваліфікованих працівників складають випускники геологічного факультету, насамперед, кафедри мінералогії.

17 листопада 2014 р. Орестові Матковському виповнилося 85 років, у які вклалася і його понад 60-річна науково-педагогічна, організаторська і громадська діяльність. Донині, від часу закінчення геологічного факультету (1953), життєвий і творчий шлях цього визначного українського вченого, геолога-мінералога та педагога, організатора науки і навчального процесу пов'язаний із Франковим університетом. Тут він виріс від студента й аспіранта до Заслуженого професора, завідувача кафедри мінералогії (1974–1999) і декана геологічного факультету (1980–1996), захистив кандидатську (1957) та докторську (1975) дисертації, здобув учене звання доцента (1962) і професора (1977). А ще ювіляр – Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, академік Академії наук Вищої школи України, віце-президент Українського мінералогічного товариства і керівник його Львівського відділення, куди, до речі, входить й осередок ІГГГК НАН України, голова геологічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка!

Орест Матковський народився на Тернопільщині. Середню освіту здобув у Підволочиській середній школі, а вищу – на геологічному факультеті Львівського університету (1948–1953). Навчання вдало поєднував з активною працею в науковому студентському гуртку при кафедрі мінералогії, з колективом якого молодий професор Євген Лазаренко проводив геологічні екскурсії та експедиції на відомі родовища колишнього СРСР (Волинь, Донбас, Забайкалля, Карпати, Поділля, Приазов'я, Урал). Євген Лазаренко став науковим керівником його дипломної роботи («Мінералогія маріуполітів балки Мазурової в Приазов'ї», 1953), яку він захистив на «відмінно», та кандидатської дисертації («Мінералогія Осницького комплексу Вольни», 1957), підготованої упродовж навчання в аспірантурі (1953–1956) і надісланої на виставку кращих наукових робіт молодих учених у Брюсселі, дав зелене світло докторській дисертації на тему «Мінералогія и условия образования древних эндогенных комплексов Мармарошского массива (Восточные Карпаты)» (1975). Учене звання доцента йому присвоїли 1962 р., професора – 1977 р.

Багатогранна наукова діяльність професора Ореста Матковського охопила широке коло питань генетичної, регіональної, пошукової і прикладної мінералогії, типоморфізму мінералів родовищ корисних копалин України, зокрема в Українському щиті та Українських Карпатах. У його полі зору постійно перебували й важливі проблеми загальномінералогічного плану: основні поняття, стан та перспективи розвитку мінералогії, мінералогічна кристалографія і типоморфізм мінералів, класифікація і термінологія окремих груп мінералів, взаємозв'язок конституції та властивостей мінералів. Учений також запропонував визначення таких дискусійних понять мінералогії як «акцесорний мінерал», «мінеральний вид» та «різновид» тощо. З генетичного погляду оригінальними стали підходи до кількісної оцінки термодинамічних параметрів окремих фацій метаморфізму, які поєднали методи вивчення флюїдних включень у мінералах з різними мінералогічними термометрами і барометрами, а також відтворення генетичних особливостей процесів мінералогенезу методами комп'ютерного моделювання. Багато уваги він приділив популяризації творчої спадщини видатних учених сучасності: Володимира Вернадського, Миколи Белова, Євгена Лазаренка, Олександра Поваренних, Володимира Соболева, Дмитра Григор'єва, Іларіона Шафрановського, галицького природодослідника Івана Верхратського.

Це відображено в численних наукових працях ювіляра, яких близько 500, серед них 18 монографій, два підручники і два посібники, сотні статей з мінералогії і суміжних наук, багато з яких перекладено й опубліковано за кордоном, низка рецензій, нарисів з історії науки.

Насамперед, це монографії «Акцесорные минералы гранитоидов осницкого комплекса Вольни» (1956; 1958 – переклад японською); «Мінералогія вивержених комплексів Західної Волині» (співавтори – Є. К. Лазаренко, О. М. Винар, В. П. Шашкіна, Г. М. Гнатів, 1960); «Мінералогія и генезис камерных пегматитов Вольни» (Є. К. Лазаренко, В. И. Павлишин, В. Т. Латыш, Ю. Г. Сорокин, 1973) – як співавтор розділу «Мінералогическая характеристика»; «Мінералогія и петрографія Чивчинських гор (Украинские Карпаты)» (1971); «Геология и полезные ископаемые Украинских Карпат» (М. П. Габинет, Я. О. Кульчицкий, А. А. Ясинская) у двох частинах (Ч. 1 – 1976; Ч. 2 – 1977); «Типоморфизм минералов полиметаллических и ртутных месторождений Закарпатья» (Б. В. Зацеха, В. Н. Квасница, С. А. Галий, 1984); «Околорудные метасоматиты Закарпатья» (И. П. Щербань, Л. В. Копылова, Б. Г. Ремешило и др., 1989).

Підсумок дослідженням мінералогії Українських Карпат, як задумував Орест Матковський, у розвиток ідей Євгена Лазаренка щодо мінералогічної енциклопедії Карпато-Балканської геологічної асоціації, підбила багатотомна колективна праця «Мінералы Украинских Карпат» («Мінерали Українських Карпат»). На сьогодні за його редакторства і співавторства вийшли з друку всі п'ять її книг: «Простые

вещества, теллуриды и сульфиды» (1990); «Оксиды, гидроксиды, хлориды, йодиды, фториды» (1995); «Бораты, арсенаты, фосфаты, молибдаты, сульфаты, карбонаты, органічні мінерали і мінералоїди» (2003), «Силікати» (2011), «Процеси мінералоутворення» (2014), у які вагомий внесок зробили працівники Інституту: Г. Бойко, Р. Бондар, С. Гринів, О. Діденко, І. Дудок, З. Матвіїшин, В. Ковалевич, І. Наумко, О. Петриченко, А. Побережський, І. Попп, Б. Сребродольський. Наші працівники О. Винар, М. Вітик, Є. Вульчин, М. Габінет, Г. Гнатів, Л. Дручок, О. Матвієнко, З. Матвіїшин, І. Наумко, Б. Ремешило, Б. Смирнов також є співавторами і низки інших праць ученого.

Професор Орест Матковський – співавтор видання «Мінерали України. Краткий справочник» (1990), науково-популярної книги «Природные кристаллы Украины» (В. Н. Квасница, В. И. Павлишин, 1990), довідкового видання «Словник-довідник ювелірного і колекційного каміння» (Р. Вовченко, І. Бакуменко, Л. Бохорська, О. Полубічко, 2006), уперше підготованого підручника «Основи мінералогії України» (В. Павлишин, Є. Сливко, 2009).

Не оминуть і таких праць ученого, як «Некоторые проблемы золотоносности Украинских Карпат» (Е. К. Лазаренко, 1975), «Шляхи розвитку мінералогічної кристаллографії» (З. В. Бартошинський, 1998), «Стан і перспективи розвитку регіонально-мінералогічних досліджень в Україні» (В. І. Павлишин, 1998), «Стан і перспективи розвитку мінералогії на межі тисячоліть» (2001), «Mineralogical regions of the Ukrainian Carpathians» (2002), «Схематична карта мінералогічного районування України» (Є. Сливко, 2004), «Сучасний стан мінералогічних досліджень геологічних утворень Українських Карпат» (І. М. Наумко, П. М. Білоніжка, Л. З. Скакун, 2014).

Свій ювілей професор Матковський зустрічає в колі численних учнів і послідовників. За його наукового керівництва та консультацій стали відомими вченими в галузі мінералогії 7 кандидатів наук. Він опонував кандидатські дисертації працівників Інституту О. Марушкіна, Е. Платонової, М. Вітика, І. Дудка, Р. Паньківа, І. Зінчука, а в І. Наумка був офіційним опонентом і кандидатської, і докторської дисертацій. В учнях втілювалися мрії та бажання ювіляра передати свої знання і досвід молоді, а натомість він отримав їхню любов та щирі пошани.

З його ініціативи в навчальний процес на кафедрі мінералогії введено і прочитано нові курси і спецкурси, а до низки з них за його авторства чи співавторства укладено методичні рекомендації, видано цикли лекцій і навчальні посібники.

Визнають роль Ореста Матковського як багатолітнього декана в розвитку і зростанні авторитету геологічного факультету, збереженні та підборі висококваліфікованого професорсько-викладацького і наукового потенціалу, створенні та обладнанні науково-дослідних лабораторій, покращенні рівня викладання тощо. Серед підготованих у цей час понад 1000 молодих фахівців-геологів не лише для геологічних установ України і колишнього СРСР, але й зарубіжних країн (Алжир, В'єтнам, Куба, Лаос, Монголія, Німецька Демократична Республіка, Чехословаччина) – відомі вчені, керівники наукових установ і підрозділів, виробничих організацій. Зазначимо, що сказане повною мірою стосується й Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України, на базі якого відкрито філію від кафедр загальної геології і мінералогії (керівники В. Забігайло, І. Наумко, С. Лизун, а нині – М. Павлюк), адже мінералогічні дослідження є важливою складовою тематичних робіт усіх науково-дослідних підрозділів Інституту.

Високою оцінкою наукових досягнень професора Ореста Матковського та його внеску в розвиток Львівської мінералогічної школи академіка Лазаренка, визнаної як в Україні, так і у світі, стало присудження Державної премії УРСР в галузі науки і техніки, обрання академіком АН Вищої школи України і почесним членом Все-союзного та Українського мінералогічних товариств, відзначення державними і міжвідомчими нагородами, почесними грамотами, дипломами та подяками, гідне

представлення української мінералогічної науки на міжнародних, всесоюзних і загальнодержавних форумах учених. З його ініціативи 1997 р. започатковано і вже проведено 9 періодичних наукових читань імені академіка Євгена Лазаренка, активними учасниками яких є працівники Інституту.

Вагома й науково-організаційна діяльність ювіляра як завідувача кафедри мінералогії, декана геологічного факультету, голови спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій, офіційного опонента дисертаційних праць, головного редактора «Мінералогічного збірника» і члена редколегій наукових журналів та збірників тощо.

Науково-педагогічна й організаторська праця вченого нерозривно пов'язана з його громадською діяльністю, активною громадянською позицією.

Разом з Орестом Ілляровичем та його дружиною, Ганною Олексіївною, наш колектив переживав і їхні радості, і серйозні випробування долі.

Незважаючи на поважний вік, Орест Матковський активно працює на науково-педагогічній й організаторській ниві з вирішення фундаментальних і прикладних проблем мінералогії. Знаний науковець, педагог та керівник, здібний організатор навчального процесу і наукової роботи, гідний продовжувач справи учителя академіка Євгена Лазаренка – таким є Орест Матковський у свої 85! Сповнений фізичних і духовних сил, творчих задумів, прагнення робити усе по-Лазаренківськи. Наснаги йому надає повна віддача в праці (і в науці, і на природі), примножуючи авторитет та повагу геологічної, наукової і просто людської спільноти. Випускники геологічного факультету – численні учні в нашій державі і поза її межами, зокрема і в Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України, завжди згадують його з теплою, любов'ю та вдячністю.

З нагоди світлого ювілею професора Ореста Ілляровича Матковського наукова спільнота Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України та редакційна колегія журналу «Геологія і геохімія горючих копалин», усі, хто його знає і поважає, з ким він співпрацює та спілкується, засилає дорогому ювілярові щирі і теплі вітання доброго здоров'я та довголіття в достатку й любові рідних та близьких, повазі друзів і колег, здійснення творчих задумів і нових звершень на нескінченних перехрестях життя та творчості!

**Член-кореспондент НАН України, професор Мирослав ПАВЛЮК,
доктор геологічних наук Ігор НАУМКО,
кандидат геолого-мінералогічних наук Андрій ПОБЕРЕЖСЬКИЙ**